

**Secondary School Certificate Examination Board
(Bombay State)**

**SELECTIONS in ARDHAMAGADHI
FOR THE
S. S. C. EXAMINATION
(1955 to 1957)**

PRICE ANNAS TWELVE

Not to be used in any except Standard XI of a Secondary School.

SELECTIONS in ARDHAMAGADHI
FOR THE
S. S. C. EXAMINATION
(1955 to 1957)

PRICE : ANNAS TWELVE

PUBLISHED BY
VENUS BOOK STALL : POONA 2
For and on behalf of the S. S. C. Examination Board, Bombay State, Poona.

First Edition : March 1954

Reprint : August 1954

**Published by S. K. Padhye, Venus Book Stall, Appa Balwant Chowk,
Poona 2, for and on behalf of the S. S. C. Examination Board, Bombay
State, Poona.**

Printed by Y. G. Joshi, Anand Mudranalaya, 196/46 Sadashiv, Poona 2

CONTENTS

PROSE

1 अज्जचंदणा - कहाणयं	1
2 दोसुहो	5
3 मायंगरिसी	8
4 अणणुओगो	12
5 अभयदाणं	15
6 सव्वकामियं पडणं	17
7 वक्कलचीरि - कहाणयं	19
8 सागडियस्स उदत्तं	23

POETRY

1 एलयं	25
2 सीयाहरणं	28
3 चत्तारि पुत्ता	32
4 सिलामेह - विशाहो	36
5 पाइय - भासा	38
6 सुभासियाई	40

१. अज्जचंदणा-कहाणयं ।

चंपाए दहिवाहणो राया । सो य अईव विसयपसत्तो, न पेच्छइ पाइके, न मग्गइ लिहणियं, न संमाणेइ महासामंते, न निजुंजइ हत्थीसु हत्थिवेज्जे, न पेच्छइ आसे, न जुंजइ आसमहए, न चोएइ महासवइणो, न निजुंजइ जाणसालिए, किं बहुणा रत्ति-
दिया अंतैउरगओ चिट्ठइ । तओ पाइक्का इओ तओ गंतूण विसि-
काले आगच्छंति । सामंता वि नियनियठाणेषु रज्जासिरिमणुहवंता
चिट्ठंति । मंतिणो वि जाया उवेहापरा । कडप्पयापुण्णेहिं किंचि
निव्वहइ ।

इओ य कोसंबीए सयाणीओ राया । तेण नायं जहा पमत्तो
सो । अओ तग्गहणं समओ वट्ठइ । तओ नावाकडएणं गओ
एगराईए । नट्ठो दहिवाहणो पाणे गहाय । विलुत्ता नयरी सयाणी-
एण । जग्गहो घुट्ठो । तओ एगेण गोहेण दहिवाहणरण्णो भज्जा
धारिणी, तीसे धूया वसुमई, दो वि गहियाओ । सो गोहो अन्नेसिं
कहेइ 'एसा मे भज्जा भविस्सइ । एयं च दारियं विक्किणिस्सामि' ।
तओ धारिणी सीलभंगमया, धूयाए का गई भविस्सइ त्ति
संखोभेणं मया । तओ तं वसुमई सम्ममणुचरिउमाढत्तो गोहो ।
संपत्तो कोसंबि, उड्डविया हट्ठे । धणवाहसेट्ठिणा गहिया जहा-
इच्छिएण दाणेणं । नीया घरं । समप्पिया मूलाए नियमारियाए
'एसा ते धूया, सम्ममणुचरियव्वा । जइ ता एईए पुव्विल्लुगा
मोइस्संति तेहिं सह पीई ह्मोउ त्ति पेसइस्सामि, नो चेव अम्ह
धूया चेव एस' त्ति । पडिवन्नं मूलाए । तओ सा जहा निय-

... २ ...

पियराणं तद्वा विणयं करेइ । एवं वच्चइ कालो । परियणस्स वि
अणुकूला । तओ तीए बीयं पि नामं जायं चंदणं त्ति, सञ्जेसिं
सीयल त्ति काऊग ।

अन्नया मूला उरिपि ओलोयणगया चिट्ठइ । सेट्ठी य द्दट्ठाहिंतो
गेहमागओ । चंदणाए झत्ति आसणं दिण्णं । पायसोयं काउ-
माढत्ता । तीसे य महंतो केसपम्भारो, सो पायसोहणायासेण
विलुलिओ भूमिं पत्तो । तेणोगासेण य पायसोयज्जलं पलोद्धं ।
तओ सेट्ठिणा लीलालट्ठीए समुक्खित्ता केसा । दिट्ठो एस वइयरो
मूलाए । चित्थियमणाए ‘अहो, विणद्धं कज्जं । जइ सेट्ठी एयं
भज्जं करेइ तओ अहं घत्तिया चेव भविस्सामि’ । ईसाए कुबिया
चंदणाए उवरिं । जाव कोमळो वाही ताव तिगिच्छामि । गओ
सेट्ठी । मूलाए वि चंदणाए मुंडावियं सीसं । ईसावसेण दिण्णाइं
पाएमु नियलाइं । लूडा उवरिए । दिण्णं तालयं । भणिओ
परियणो ‘जो सेट्ठिणो साहइ तस्साहं पाणहरं दंडं निव्वत्तेमि’ ।
विगाले आगओ सेट्ठी । पुच्छइ ‘कहिं चंदणा’ । मूला भणइ
‘न-याणामि, मन्ने रमइ कहिं पि’ । बीयदिणे भोयणवेलाए
पुच्छइ ‘चंदणा न दीसइ’ । को वि न साहइ । तइयदिणे सेट्ठी
निव्वंधेण पुच्छइ । एगाए थेरीए भणियं ‘सेट्ठि, मम चिरं
जीवंतीए, ता वरं मया, मा सा सुमाणुसा मरउ’ त्ति सिट्ठो
सव्ववुत्तंतो । अमुगत्य उवरिए अच्छइ । तइयदिणं भुक्खिय-
तिसियाए । सेट्ठी न लहइ कुंचियं । भग्गं तालयं । पेच्छइ रुयमाणी ।
भणियं सेट्ठिणा ‘पुत्ति, मा रुयइ’ । महानसे गओ तीए भोयण-
कए । न किंचि तत्थ दिट्ठं । दिट्ठा पज्जुसिया कुम्मासा । ते य
सुप्पकोणे पक्खिविय समप्पिया तीसे । सयं पुण गओ लोहारघरे

... ३ ...

नियलभंजावणनिमित्तं । चंदणा वि कारेणि व्व विंशं पिउहरं
सुमारिउं रोयइ 'ईइसी मम अवत्था दह्मिवाहणधूया वि होऊण' ।

तम्मि य काले भगवं वीरनाहो छउमत्थविहारेणं विहरइ ।
तस्स य अभिग्गहपडिवणस्स पइदियहं भिक्खायरियाए
अडंतस्स जाणंतस्स वि लाहकालं परीसहा अहियासिया हंतुं त्ति
छट्ठो मासो वट्ठइ । न य अभिग्गहो पुज्जइ । अभिग्गहो पुण
दव्वओ खेत्तओ कालओ भावओ य चउव्विहो । तत्थ दव्वओ,
रायधूया मुंडियसिरा नियलवद्धा सुप्पकोणेणं कुम्मासा । खेत्तओ,
देहलं विक्खवंभइत्ता । कालओ, नियत्तेसु भिक्खायरेसु । भावओ,
रुयमाणी अट्टमभत्तपारणए जइ देइ, ता कप्पइ पडिगाहेत्तए
नन्नह त्ति । पविट्ठो य भगवं तत्थ । तीए चित्तिं 'अहो, मे
निब्भग्गाए वि पुण्णगोयरो जं असाहारणगुणरयणालंकिओ भगवं
संपत्तो त्ति । ता सहलं करेमि जीवियं भगवंतं पाराविय । कुओ
पुण मम एत्तियाइं पुण्णाइं जं भगवओ पायमूले पव्वज्जं करिस्सामि ।
उत्तमगुणबहुमाणाओ जं पुण होइ तं होउ' त्ति चित्तयंतीए
भणियं 'भयवं, कप्पइ' । भगवया पाणी पसारिओ । दिण्णा
तीए । पारियं भगवया । एत्थंतरे बुट्ठं गंधोदयं, निवडिया पंच-
वण्णकुसुमबुट्ठी, पडिया वसुहारा अद्धतेरससुवण्णकोडिपरिमाणा,
'अहो दाणं, अहो दाणं' आगासे सुरेहिं घोसियं, पहयाओ
हुंदुहीओ तियसेहिं । कओ चेलुक्खेवो । समागओ सयं सक्को ।
तप्पभावेण चंदणाए सयं तुट्ठाइं नियलाइं । जाओ सविसेसं
सिणिद्धं कुंचियकसिणदीहरकेसकलावो । आभरियविभूसिया कया
देवेहिं दिव्वसत्तीए । सुया पउत्ती सेट्ठिणा 'मम गिहे देवागमो
जाओ' त्ति । समागओ तुरिय-तुरियं लोहारं गहाय जाव पेच्छइ

... ४ ...

चंदणं सीहासणोवविट्ठं आभरियविभूसियं सकं देवे य सुवण्णं च निवडियं । भगवओ पारणयं सोउं समागओ सयाणीओ राया, मिगावई य देवी । अंबाडिया दुट्ठसेट्ठिणी । भणियं रण्णा ' एयं सुवण्णं कस्स भविस्सइ ' । भणियं सक्केण ' जस्स चंदणा देइ ' । भणियमणाए ' एयं तायस्स होउ ' । मन्नियं रण्णा । सक्केण भणिया मिगावई ' तुव भगिणीपई दहिवाहणो । एसा य तस्स दुहिया, ता तुज्झ भागिणेई । ता एयं तुमं संरक्खाहि, मा दुट्ठसेट्ठिणी विणासेइ, जओ एसा भगवओ पढमसिस्सिणी भविस्सइ उप्पण्णणाणस्स । बहुमन्नियं मिगावईए रण्णा य सक्कवयणं । तत्थ सुहंसुहेणं सा अच्छइ । उप्पन्ने य भगवओ सिस्सगणे समाप्पिया पहाणरायकन्नगार्हि सह य पव्वाविया भगवया । छत्तीसाए अज्जियासाहस्सीणं जाया पवत्तिणी । अविग्घं विहरिरुणं उप्पाडिय केवलनाणं गया मोक्खं ति ।

—कथाकोषप्रकरण (बंबई १९४९),

पृ० ७०-७१.

२. दोमुहो ।

अत्थि इहेव भारहे वासे कंपिल्लं नाम पुरं । तत्थ हरिकुल-
बंसुम्भवो जओ नाम राया, तस्स गुणमाला नाम भारिया । सो य
तीए सह रज्जसिरिमणुहवंतो गमेइ कालं । अन्नया अत्थाणमंडव-
ट्ठिएण पुच्छिओ दूओ । ' किं नत्थि ममं जं अन्नराईणमत्थि ' ।
दूएण भणियं ' देव, चित्तसभा तुम्ह नत्थि ' । तओ राइणा
आणत्ता थवइणो, जहा- लहुं चित्तसभं करेइ । आपसाणंतरं

[२]

... ५ ...

समादत्ता । तत्थ धरणीं खन्नमाणीए कम्मकरेहिं पंचमदिणे
सव्वरयणमओ जलणो व्व तेयसा जलंतो दिट्ठो महामउडो ।
सहरिसेहिं सिट्ठो जयरइणो । तेण वि परितुट्ठमणेणं णंदीतूररव-
पुव्वयं उत्तारिओ भूमिविवराओ । पुइया थवइमाइणो जहारिहं
वत्थमाईहिं । थेवकालेण निम्मिया उचुंगासिहरा चित्तसभा ।
सोहणदिणे य कओ चित्तसभाए पवेसो । आरोविओ मंगल-
तूरसदेण अप्पणो उत्तमंगे मउडो । तप्पभावेण दोवयणो सो राया
जाओ । लोएण य तस्स ' दोमुह ' ति नामं कयं ।

अइकंतो कोइ कालो । तस्स य राइणो सत्त तणया जाया ।
' दुहिया मे णत्थि ' ति गुणमाला अद्धिइं करेइ । मयणाभिहाणस्स,
जक्खस्स इच्छइ उवाइयं । अन्नया पारियायमंजरीउवलंभसुविणय-
सूइया जाया तीसे दुहिया । कयं च वद्धावणयं । दिणं जक्खस्स
उवाइयं । कयं च तीए नामं ' मयणमंजरि ' ति । कमेण जाया
जोव्वणत्था ।

इओ य उज्जेणीए चंडपज्जोओ राया । तस्स दूएण साहियं,
जहा ' दोमुहो राया जाओ ' । पज्जोएण भणियं । ' कहं ' । दूएण
भणियं । ' तस्स एरिसो मउडो अत्थि, तम्मि आरोविए दो
मुहाणि हवंति ' । मउडस्सुवरि लोभो जाओ । दूयं दोमुहराइणो
पेसइ । ' एयं मउडरयणं मम पेसेहि । अह न पेससि तो जुज्झ-
सज्जो होहि ' । दोमुहराइणा दूओ भणिओ पज्जोयसंतिओ ।
' जइ मम जं मग्गियं देह तो अहमवि मउडं देमि ' । दूएण
भणियं । ' किं मग्गह ' राइणा भणियं ।

' देह नकागिरी हत्थी अग्गिभीरू तहा रहवरो य ।

जाया य सिवादेवी लेहारियलोहजंघो य ॥ '

...६...

एयं पज्जोयस्स रज्जसारं ।

पडिगओ दूओ उज्जोणिं । साहियं पज्जोयस्स दोमुहसंतिथं
पडिवयणं । कुट्ठो अईव पज्जोओ चलिओ चउरंगवलेण । दोन्नि
लक्खा मयगलाणं दोन्नि सयसहस्सा रहाणं पंच अजुयाणि
हयाणं सत्त कोडीओ पयाइजणाणं । अणवरयपयाणेहि संपत्तो
पंचालजणवयसंधिं । इयरो वि दोमुहराया चउरंगवलसमगो
नीहरिओ नयराओ । गओ पडिसंमुहं पज्जोयस्स पंचालविसय-
संधीए । रइओ गरुडवूहो पज्जोएण, सायरवूहो दोमुहेण ।
तओ कमेण संपलगं दोणह वि बलाण जुज्झं । सो मउडरयण-
प्पहावेण अजेओ दोमुहराया । मगं पज्जोयस्स बलं । बंधिऊण
पज्जोओ पवेसिओ नयरं । दिणं चलणे कडयं । सुहेण तत्थ
पज्जोयराइणो वच्चइ कालो ।

अन्नया दिट्ठा तेण मयणमंजरी । जाओ गाढो अणुराओ ।
तओ कामग्गिणा डज्झमाणस्स चिंतासंतावगयस्स वोलीणा कह
वि राई । पच्चूसे स गओ अत्थाणं । दिट्ठो परिमिलाणमुहसरीरो
दोमुहराइणा । पुच्छिओ सरीरपउत्ति । न देइ पडिवयणं ।
सासंकेण य गाढयरं पुट्ठो । तओ दीहं नीससिऊण जंपियं
पज्जोएण ।

‘मयणवसगस्स नरवर वाहिविवत्थस्स तह य मत्तस्स ।
कुवियस्स मरंतस्स य लज्जा दूरुज्झिया होइ ॥

ता

जइ इच्छसि मम कुसलं पयच्छ तो मयणमंजरिं एयं ।
नियधूयं मे नरवर न देसि पविसामि जलणं’ति ॥

... ७ ...

तओ दोमुहेण निच्छयं नाऊण दिण्णा । सोहणदिणमुहुत्ते कयं
पाणिग्गहणं । कइवयदिणेहिं पूइऊण विसज्जिओ, गओ उज्जेणि
पज्जोओ ।

अन्नया आगओ इंदमहूसवो । दोमुहराइणा आइट्ठा
नायरजणा । ‘ उब्भेह इंदकेउं ’ । तओ मंगलनंदीमहारवेण
धवलधयवडाडोयखिखिणीजालालंकिओ अवलंबियवरमल्लदामो
मणिरयणमालाभूसिओ नाणाविहपलंबमाणफलनिवहचिचइओ
उब्भिओ इंदकेऊ । तओ नच्चंति नट्टियाओ । गिज्जंति सुकइ-
रइया कव्वबंधा । नच्चंति नरसंघाया । दंसंति दिट्ठिमोहणाइं इंद-
यालाइं इंदयालिणो । दिज्जंति तंबोला । खिप्पंति कुंकुमकपूर-
जलच्छडा । दिज्जंति महादाणाइं । वज्जंति मुइंगाइआउज्जाइं ।
एवं महापमोएण गया सत्त वासरा । आगया पुण्णिमा । पूइओ
महाविच्छडेण कुसुमवत्थाइंहिं दोमुहराइणा इंदकेऊ महातूर-
रवेण ।

अन्नम्मि दिणे पडिओ मेइणीए । दिट्ठो राइणा अमेज्झमुत्त-
दुग्गंधे निवडिओ । जणेण परिलुप्पमाणो य ददहूण चितियं ।
‘ धिरत्थु विज्जुरेह व्व चंचलाणं परिणामाविरसाणं रिद्धीणं ’ ।
एयं चितयंतो संबुद्धो पत्तेयबुद्धो जाओ । पंचमुट्ठियं लोयं काऊण
पव्वइओ । उत्तं च —

जो इंदकेउं सुअलंकियं तं ददुं पडंतं पविलुप्पमाणं ।

रिद्धिं अरिद्धिं समुपेहियाणं पंचालराया वि समिक्खे धम्मं ॥

—उत्तराध्ययन, सुखबोधा टीका,

(बलद १९३७) पृ. १३५-६.

... ८ ...

३. मायंगरिसी ।

महुराए नयरीए संखो नाम राया । सो य तिवग्गसारं जिण-
धम्माणुद्वाणं परं जीवलोगसुहमणुभविऊण पच्छा निव्विण्णकाम-
भोगो तहाविहाणं थेराणमंतिए निक्खंतो कालक्रमेण य जाओ
गीयत्थो । पुहइमंडलं च भमंतो पत्तो हत्थिणाउरं । तत्थ भिक्खा-
निमित्तं पविट्ठो, समुयाणंतो य पत्तो एगं रत्थं । सा य किर-
उण्हा जलंतमुम्मुरसमाणा, उण्हकाले न सक्कइ कोइ ताए वोलेउं ।
जो तत्थ अयाणंतो पविसइ सो उप्पंदइ विणस्सइ य । तीसे य
पुण नामं चेव हुयवहरत्था । तेण साहुणा आसन्नगवक्खसंठिओ
पुच्छिओ सोमदेवाभिहाणो पुरोहिओ । ‘किमेएण मग्गेण वच्चामि’ ।
तेण य ‘एएण हुयवहपहेण गच्छंतस्स डंभमाणं पेच्छिस्सामो’
ति चित्तिऊण भणियं-‘ वच्चसु ’ । पयट्ठो मुणी इरिओवउत्तो ।
पुरोहिओ वि उवरितलारूढो अतुरियमुवउत्तं सणियं सणियं वोळंतं
मुणिं पेच्छिऊण गओ तेण मग्गेण जाव हिमफाससरिसो जाओ
पहो । तओ चित्तिमणेण । ‘अहो, मए पावकम्मणेण असुह-
संकप्पेण पावकम्ममणुद्वियं, दट्ठवो य एस महप्पा जस्स तव-
सत्तीए एसो अग्गिसंकासो हिमफरिससरिसो पहो जाओ’ ।
गओ से समीवं, पणमिओ भावसारं, निवेइयं नियदुच्चरियं ।
मुणिणा वि दाइयं संसारासारत्तणं, परूविओ कसायविवागो,
कहिओ जिणधम्माणुद्वाणफलविसेसो, पसंसियं निव्वाणसुहं,
सव्वहा वित्थरेण संसिओ सम्मत्तमूलो साहुधम्मो । तओ
तक्कालाणुरूवनिव्वत्तियासेसकायव्वो जायसंवेगाइसओ सोमदेव-
पुरोहिओ गंतूण तस्स समीवं निक्खंतो । गहिया सिक्खा, पालेइ
सामण्णं, परं ‘उत्तमजाई अहं’ ति वहेइ जाइगारवं, करेइ य

... ९ ...

रूवाइमयं । न उण परिहावेइ, जहा – णत्थि किंपि संसारे अव-
लेवकारणं, जओ सुभा य असुभा य परिणामा सव्वे वि कम्मा-
णुभावेण परावत्तमाणा चेवेत्थ जीवाणं । भणियं च—

सुरो वि कुकुरो होइ रंको राया वि जायए ।
दिओ वि होइ मायंगो संसारे कम्मदोसओ ॥

अन्नं च ।

न सा जाई न सा जोणी न तं ठाणं न तं कुलं ।
न जाया न मुया जत्थ सव्वे जीवा अणंतसो ॥

एवमाइअभावियपरमत्थो सो जाइमयाइत्थद्धो कालकमेणं मओ
समाणो पत्तो तियसालयं । मुणिओ पुव्वभववुत्तंतो, णिव्वत्तिय-
तियसकायव्वो य सह तियसरामाहिं भोगे भुंजिउं पयत्तो ।

एवं च भोगासत्तस्स बोलीणाणि पेगाणि पलिओवमाणि ।
ठिइक्खवणं य तओ चुओ संतो गंगाए तीरे बलकोट्टाभिहाणस्स
हरिएसाहिबस्स गोरीए भारियाए कुच्चिंसि उववन्नो । सा य
कुसुमियं वसंतसिरिसमद्धासियं चूयं ददहूण पडिबुद्धा । सुमिण-
पाढयाण सिट्ठं । तेहिं वि समाइट्ठो पहाणपुत्तजम्मो । कमेण
पसूया दारयं ति । अवि य—

जाईमयावलेवा मायंगकुलम्मि एस उववन्नो ।

सोहग्गरूवरहिओ णियबंधूणं पि हसणिज्जो ॥

पइट्ठियं च से नामं बलो त्ति । वडुंतो सव्वत्थ भंडणरओ
विसपायवो विव जाओ सव्वोसिं उव्वेयकारी ।

अन्नया पत्ते वसंतूसवे पाणभोयणणच्चणपराण बंधूण मज्झाओ
डिंभरूवेहिं सह भंडणं करैतो निच्छूढो । पासट्ठिओ य ताणि

... १० ...

पेच्छइ कीलंताणि । थेववेलाए य आगओ ताण मज्जेण विसहरो ।
 ‘ सप्पो सप्पो ’ ति वाहरिओ तेहिं, वावाइओ य सो मायंगोहिं ।
 पच्छा तह चिय आगओ दीवओ । सो ‘ अदुट्ठो ’ ति न वावा-
 इओ । तओ तं पेच्छिऊण चितियं बलेण ‘ अहो, निययदोसेहिं
 पाणिणो आवयाण मंदिरं भवंति, जेणं ‘ सविसो ’ ति णियय-
 भएण वावाइओ सप्पो, इयरो वि ‘ निव्विसो ’ ति मुक्को ।

नियगुणदोसेहिंतो संपयविवयाओ^५ होति पुरिसाणं ।
 ता उज्झिऊण दोसे एणिह पि गुणे पयासेमि ॥ ’

एवं भावेमाणो तक्खणसंजायजाइसंभरणो ।
 सुमरियविमाणवासो जाईमयदारुणत्तं च ॥

भावंतो संविग्गो धम्मं सोऊण साहुमूलम्मि ।
 णिव्विण्णभवपवंचो मायंगमहरिसी जाओ ॥

महियसाहुकिरिओ छुट्ठमदसुमदुवालसुमद्धमासमासवउमास-
 खमणेहिं सोसियसरीरो कमेण विहरमाणो संपत्तो पासजिणजम्मो-
 वसोहियं तियसनयरिसच्छहं वाणारसिं । आवासिओ मुणिजण-
 पसत्थे तिंडुगाभिहाणे उज्जाणे । तत्थ गंडीतिंडुगो नाम जक्खो
 परिवसइ । सो य असरिसगुणावज्जिओ तं चेव महरिसिं पज्जु-
 वासंतो चिट्ठइ । तत्थ य कोसलियराइणो धूया भद्दाभिहाणा
 नाणाविहपरियणाणुगम्ममाणा, खज्जभोजगंधमल्लविलेवणपडल-
 धरीहिं चेडीहिं सह गया जक्खाययणं, पूइऊण य जक्खपडिमं
 पयाहिणं कुणंतीए दिट्ठो मलमइलियसव्वंगो जुण्णमलिणोवगरणो
 पणट्ठरूवलावणो अइदूसहतवसोसियसरीरो मुणी । तं च दट्ठूण
 मूढत्तणओ निच्छूढमणाए । ‘ पावा एसा जा महरिसिं निदेइ ’ ति

... ११ ...

भावैतेण अहिद्विया जक्खेण, असमंजसाइं विलाविउं पयत्ता । कह
कह वि नीया मंदिरं । तं तहाविहं ददूण विसण्णचित्तेण राइणा
वाहराविया गारुडिया भोइयभट्टचट्टाइणो ति । तओ समाढत्ता
धन्नंतरिविब्भमेहिं वेज्जेहिं चउप्पगारा किरिया । न जाओ
विसेसो । पुणो वि जंततंतरक्खामंडलाइणो । ते वि जसरभूमि-
निहिय व्य बीया जाया निप्फल ति । अवि य --

इय जाहे विग्गुत्ता सब्बे विज्जाइणो तओ जक्खो ।

जंपइ पत्तम्मि ठिओ ' एया ए निदिओ साहू ।

तो जइ णवरं तस्सेव देह मुंचामि नन्नहा मोक्खो ' ।

रण्णा वि ' जीवउ ' ति य पडिवन्नं जक्खवयणं तु ॥

तओ समासत्थसरीरा सब्वालंकारविभूसिया गहियविवाहोव-
गरणा सहिसहिया महाविभूर्इए गया महरिसिणो समीवं । पाय-
वडणपच्चुट्टियाए य विण्णत्तमणाए सह महल्लिएहिं । ' महरिसि-
णिण्हसु मज्झ सयंवराए करं करेणं ' ति । मुणिणा भणियं ।
' भदे, अलं एयाए संकहाए बुहजणपरिनिदियाए । अवि य --

इत्थीहिं ' समं वासं पि जे न इच्छंति एगवसहीए ।

कह ते निययकरेहिं रमणीण करे गहिस्संति ॥

सिद्धिवहुवद्धरागा असुईपुण्णासु कह णु जुवईसु ।

रज्जंति महामुणिणो गेवेज्जयवासिदेवे व्य ॥ '

तओ धिमणदुम्मणा परियणाणुगम्ममाणा गया पिउसमीवं ।

—उत्तराध्ययन, सुखबोध टीका (बलद १९३७),

पृ. १७३-७५.

... १२ ...

४. अणणुओगो ।

एक्का नागरमहिला भत्तारे मए गामे पवुत्था कट्ठाइसयंगह-
लाभाओ । तीसे य पुत्तो खुड्डुलओ, सो वडुंतो मायरं पुच्छइ ‘ कहिं
मे पिय ’ त्ति । सा भणइ ‘ मओ ’ । सो भणइ ‘ सो केणोवाएण
जीवियाइओ ’ । सा भणइ ‘ ओलग्गाए ’ । सो भणइ ‘ ता हं
ओलग्गामि ’ । सा भणइ ‘ न-याणसि तुमं ओलग्गिउं ’ । सो भणइ
‘ कहं पुण ओलग्गिज्जइ ’ । सा भणइ ‘ विणएण ’ । सो भणइ
‘ केरिसो विणओ जो मए कायव्वो ’ त्ति । सा आइ

दिट्ठो जोहारिज्जइ जं जं सो भणइ तं च कायव्वं ।

पडियासूरेयव्वं न कयाइ वि पाणचाए वि ॥

तओ सो ‘ आमं ’ ति भणित्ता पट्ठिओ नगराभिमुहो ।

झाडंतरमइ लुके पेच्छइ आगरिसिएहिं धणुहेहिं ।

वाहे ते दट्ठूणं महया सदेण जोक्कारे ॥

तओ हरिणेषु पलाइएसु तेहिं सो बद्धो, पिट्ठिओ, सम्भावे कहिए
मुक्को, भणिओ नेहिं—

जइ पेच्छसि एरिसयं पुणो वि तो सणियगं निलुक्कंतो ।

ओयरिओ वच्चेज्जसु तुसिणीओ निन्नदेसेण ॥

सो ‘ एवं होउ ’ त्ति पट्ठिओ नगराभिमुहो । तत्थ य पुरओ रयगा
वत्थाणि धोवन्ति ।

हरइ य दिवसे दिवसे तेसिं वत्थाणि कोइ चोरो त्ति ।

तो खड्डासिंगेसुं तेहिं तया थाणयं दिण्णं ॥

[३]

... १३ ...

सो वि य तहेव खड्डाएँ एंतओ तेहिं रयगचूडेहिं ।

दिट्ठो गहिओ बद्धो कहिए मुक्को य सन्भावे ॥

भणिओ य हियट्ठाए जइया दीसइ इमेरिसं तइया ।

होउ ह सुद्धं खारो पडउ य 'एवं' ति भणिऊण ॥

पुणो नगराभिमुहो पट्ठिओ ।

पेच्छइ य मंगलसएहि वप्पिणं करिसगेहिं^५ वुप्पंतं ।

भणियं च तहा बद्धो मुक्को कहिए य परमत्थे ॥

भणिओ य भणेज्जसु एरिसम्मि मंडिं भरेह एयस्स ।

बहुयं च होउ एयं पुणो पुणो एरिसं तुम्हं ॥

'एवं होउ' ति पुणो पट्ठिओ ।

पेच्छइ नगरदुवारे मयगं नीणिज्जमाणमिइ भणिए ।

बद्धो, कहिए मुक्को, भणिओ य भणिज्जए एवं ॥

एएण एरिसेणं कज्जेणं होउ भे विओगो ति ।

मा एरिसयं कज्जं पावेज्जह अन्नजम्मे वि ॥

तओ 'एवं' भणिऊण नगररच्छाए

हत्थिक्खंधवरगयं दट्ठूण वहव्वरं विभूर्इए ।

गच्छंतं झडिकाहलसहेणं सो तयं भणइ ॥

एएण एरिसेणं कज्जेणं होउ भे विओगो ति ।

मा एरिसयं कज्जं पावेज्जह अन्नजम्मे वि ॥

बद्धो कहिए मुक्को भणिओ य हियट्ठ्याएँ सो तेहिं ।

मूढ भणेज्जसु एवं 'दिणे दिणे होउ भे एयं' ॥

... १४ ...

सो 'एवं' ति भणित्ता पुणो पट्ठिओ । अन्नया रायउत्तं
नियलियं पेच्छिऊणाह —

जावेह चंदसूरा तवंति गयणंगणे गुणविसाले ।
ताव तुह एरिसं होउ जमहं नियच्छामि ॥
बद्धो मुक्को भणिओ य 'एरिसे भणणए इमं मूढ' ।
'तुम्ह इमं अज्जं चिय विहडउ, किं कालखेवेण' ॥

ताहे 'एवं' ति भणिरुण पट्ठिओ ।

पेच्छइ य दोणह सुबहुयकालविरुद्धाण नरवरिंदणं ।
साहुपुरिसेहि सद्धिं नरघट्टं कीरमाणं सो ॥
सो भणइ 'तुम्ह एयं विहडउ किंवि कालेण' ।
इय सो कहिंचि जीओ एगस्सोलग्गओ जाओ ॥

अन्नया दुग्भिकखे तस्स तस्सामिणो भज्जाए अंबिलजाओ
सिद्धिल्लिओ । सो य से तस्सामी ओलग्गओ गओ । सो तीए
भणिओ, गच्छाहि, भोइयं भणाहि, 'एहि जाव अंबिलजाओ न
सीयलीहोहिइ' ति । सो गओ । तेण रण्णो अत्थाइयाए तहेव
महया सदेण सो हक्कारिओ, विलक्खो य जाओ । घरगएण य
अंबाडिओ, भणिओ य 'एरिसे कज्जे सणियं कण्णमूले ठाइऊणं
विभाए काहिज्जइ' । तओ से अन्नया घरं पलित्तं, भोइणीए पट्ठविओ
'भोइयं हक्कारेहि' । सो गओ, पत्थावे लद्धे चिराओ कण्णे कहेइ
'एवं च', जाव सो आगच्छइ ताव घरवासो ज्ञामिओ । तत्थ वि
अंबाडिओ । भणिओ य 'एरिसे जाहे चेव धूममेत्तं पि होइ ताहे
लहुं चेव उदयं उवरिं दिज्जइ जाव कंजियं' ति । एवं अन्नया

... १५ ...

भोइओ पावारयं ओढिऊण अगुरुणा धूवेइ, धूमो निग्गओ, तेण
से उदगतकडुद्धाइ संनिहियं अपेच्छंतेण कोसीए कंजिगा सिरए
से उक्किरिया जहा तहा विज्झायओ त्ति । एवं जो अन्नम्मि
वत्तन्वे अन्नं कहेइ तस्स अणुओगो होइ ॥

—विशेषावश्यक, कोट्याचार्यवृत्ति (रतलाम १९३६),

पृ. ४०८-९.

५. अभयदाणं ।

अत्थि इहेव वंमउरं नयरं, कुसद्धओ राया, कमलुया महादेवी,
तारावल्लिप्पमुहाओ अन्नदेवीओ । अन्नया य राया वायायणोवविट्ठो
समं कमलुयापमुहाहिं चउहिं अग्गमहिंसीहिं अक्खज्जूयविणोएण
चिट्ठइ, जाव अणेयकसाधायदूमियदेहो वट्ठो पयडरज्जूए दंड-
वासिएण आणीओ तक्करो । भणियं च णेण 'देव, कयमणेण
परदव्वावहरणं' ति । राइणा भणियं 'वावाएहि एयं' । पयट्ठाविओ
दंडवासिएण वज्झभूमिं । तओ पाणवल्लुहयाए अवलोइऊण दीण-
वयणेण दिसाओ अक्कंदियमणेण 'अहो, पढमचोरकारी असंपत्त-
मणोरहो वावाइज्जामि अहन्नो' त्ति । एयमायणिऊण सोगियाओ
देवीओ । विणणत्तो ताहिं राया 'अज्जउत्त, मा असंपत्तमणोरहो
वावाइज्जउ, अज्जउत्तपसाएण करेमो किं पि एयस्स' । अणुमयं
राइणा, भणियं 'करेह' ।

तओ एगीए मोयाविऊण अब्भंगाविओ सहस्सपाणेण, महाविओ
सप्पओयं, ण्हावाविओ गंधोयगाहिं, दिण्णं खोमजुयलं । लग्गा
दससहस्सा । भणिओ य तीए 'एत्तियगो मे विहवो' त्ति ।

... १६ ...

अन्नाए कराविओ आसवपाणं, भक्खाविओ विलंके, विलिंपाविओ जक्खकहमेणं, दिण्णं कडिसुत्तयं । परिच्चाओ वीसं सहस्साइं । भणिओ य तीए ‘एत्तियगो मे विहवो’ ति ।

अन्नाए भुंजाविओ कामियं, पायाविओ दक्खापाणगाइं, भूसा-विओ दिव्वाहरणेहिं, दिण्णं तंबोलं । लग्गो एत्थ लक्खो । भणिओ य तीए ‘एत्तियगो मे विहवो’ ति ।

मउलिया कमलुया, भणिया नरिंदेण ‘न देसि तुमं किंचि’ । तीए भणियं ‘अज्जउत्त, नत्थि मे विहवो एयस्स सुंदरयरदाणे’ । राइणा भणियं ‘जीक्खलोयसारभूया मे तुमं, पहवासि ममं पाणाणं पि, ता कहं नत्थि’ । तीए भणियं । ‘अज्जउत्त, महापसाओ । जइ एवं, ता देमि किंचि अहं अज्जउत्ताणुमईए’ । राइणा भणियं ‘एवं करेहि’ । भणिओ य तीए चोरो ‘भइ, दिट्ठो तए अक्ख-वीयतरुकुसुमुग्गमो’ । तेण भणियं । ‘सामिणि, सुट्ठु दिट्ठो, अओ चेव संजायपच्छायावो विरओ अहं जावजीवमेवाक्खजायरणस्स’ । देवीए भणियं ‘जइ एवं, ता दिण्णं मए इमस्स अभयं’ । राइणा भणियं ‘सुदिण्णं’ ति । हरिसिओ चोरो, मोइयं सुंदरयरं ति ।

परितुट्ठा कमलुया । हसियं सेसदेवीहिं । महादेवीए भणियं । ‘किमिमिणा हसिएण, एयं चेव पुच्छह, किमेत्थ सुंदरयरं’ ति । पुच्छिओ चोरो । भणियं च णेण ‘मरणभयाहिभूएण न नाथं मए सेसं ति न-याणामि विसेसं । संपयं पुण सुहिओ म्हि’ । एवमेयं ति पडिवन्नं सेसदेवीहिं ।

—समराइच्चकहा, नवमो भवो, पृ० ७८५-८७.

... १७ ...

६. सव्वकामियं पडणं ।

तओ अहं अहाउथं अणुपालिऊण चुओ समाणो इहेव विजए सुंसुमारे रण्णे सुंसुमारगिरिम्मि हत्थित्ताए उववन्नो, संपत्तो य कलभगावत्थं । एत्थंतरम्मि य इयरो वि नरयाओ उव्वट्टिऊण तम्मि चेव गिरिवरे सुगपक्खित्ताए उववन्नो त्ति । अइक्कंतो य सिसुभावं । दिट्ठो अहं तेण तम्मि चेव गिरिवरे सहावरमणीए सु नलवणेसु करेणुसंघायपरिगओ सलीलं परिभमंतो त्ति । तओ मं दट्ठूण पुव्वभवब्भासाओ उक्कडकम्मोदयाओ य समुप्पन्नो ममोवरि वेरपरिणाओ । चित्थियं च तेणं । कहं पुण एस कुंजरो इमाओ भोगसुहाओ वंचियव्वो त्ति । उवाए गवेसिउमारद्धो ।

अन्नया लीलारई नाम विज्जाहरो, सो मियंकसेणस्स विज्जाहरस्स भइणिं चंदलेहाभिहाणिं अवहरिऊण तव्वएणेवागओ तमुद्देसं । भणिओ य तेण सो सुगो । ‘अहं एत्थ गिरिनिगुंजे चिट्ठामि, आगमिस्सइ य एत्थ एगो विज्जाहरो, तओ न तुमए तस्स अहं साहियव्वो । गओ य सो ममं साहियव्वो । तओ ते किंचि पडिरूवमुवयारं करिस्सामि । एवं कए सुट्ठु मे उवकयं’ ति जंपिऊणमोइण्णो वियडतडाभोगसंठियं गिरिनिगुंजं ।

इयरो वि तम्मि चेवुद्देसे नारंगपायवसाहागए नीडे चिट्ठइ, जाव आगंतूण गओ मियंकसेणो । एत्थंतरम्मि य करेणुपरिगओ अहं आगओ तमुद्देसं । तओ मं दट्ठूण चित्थियं सुगेण । अत्थि इयाणिं अवसरो मे समीहियस्स । तओ नियडिबहुलेण सजायाए सहाभिमतंतिऊण मम सवणगोयरे भणियं । ‘सुंदरि, सुयं मए भयवओ वसिट्ठमहरिसिस्स समीवे जहा इहं सुंसुमारपव्वए

... १८ ...

सव्वकामियं नाम पडणमत्थि । जो जं अभिलसिऊण पडइ,
सो तक्खणेण चेव तं पावइ ' ति ।

तओ मए पुच्छियं ' भयवं, कहिं पुण तमुद्देसं ' । तेण साहियं
जहा ' इमस्स सालतरुवरस्स वामपासेणं ' ति । ' ता अलं
इमिणा तिरियभावेण । एहि, विज्जाहरपणिहाणं काऊणं तहिं
निवडामो ' । पडिस्सुयं च से इमं जायाए । गयाइं तमुद्देसं,
कओ पणिही, निवडियाइं गिरिनिगुंजे । साहियं लीलारइणो ।
समुप्पइओ य सह चंदलेहाए गयणयलमलंकरैतो लीलारई ।
दिट्ठो य अम्हेहिं ।

समुप्पन्ना मे चिंता । ' अहो, सव्वकामियपडणाणुभावो, जमेयं
सुगमिहुणयं कयविज्जाहरपणिहाणमिह निवडिऊण तक्खणा चेव
विज्जाहरमिहुणयं जायं । ता अलं अम्हाणं पि इमिणा तिरिय-
भावेण । तओ देवपणिहिं काऊण निवडामो एत्थ अम्हे वि ' ति ।
एवं च संपहारिऊण पणिहिं काऊण निवडिया तत्थ अम्हे ।
एत्थंतरम्मि य उप्पइयं सुयमिहुणयं, न लक्खियमम्हेहिं । तओ
संचुणियंगोवंगो अहं किलेसमणुहाविऊणं अकामनिज्जराए कम्मं
खविऊण उववन्नो कुसुमसेहराभिहाणे वंतरभोम्मनयरे वंतरो ति ।
तत्थ य उदारे भोए भुंजामि जाव, इयरो वि सुयत्ताए मरिऊण
रयणप्पभाए चेव पुढवीए लोहियामुहाभिहाणे नरए समुप्पन्नो
नारगो ति ।

—समराइचकहा, बीओ भवो, पृ० ८६-८८.

... १९ ...

७. वक्कलचीरि-कहाणयं ।

तओ कूणिओ पुच्छइ । ‘कह वा भयवं, बालकुमारं रज्जे ठविऊण पसन्नचंदो राया पव्वइओ, सोउमिच्छं’ । तओ भणइ—

पोयणपुरे सोमचंदो राया । धारिणी देवी । सा कयाइ तस्स रण्णो ओलोयणगयस्स केसे रयंती पलियं दट्ठूण भणइ ‘सामि, दूओ आगओ’ ति । रण्णा दिट्ठी वियारिया, नेय पस्सइ अपुव्वं जणं । तओ भणइ ‘देवि, दिव्वं ते चक्खुं’ । तीए पलियं दंसियं ‘धम्मदूओ एसो’ ति । तं च दट्ठूण परुण्णो राया । उत्तरीएण य से अंसूणि धरेमाणी देवी भणइ ‘जइ लज्जह बुद्धत्तणेण, निवारिज्जिहिइ जणो’ । तओ भणइ ‘देवि, न एवं, कुमारो बालो असमत्थो पयापालणे होज्ज ति मे मंतुं जायं । पुव्वपुरिसाणु-विण्णेण य मग्गेण न गओ हं ति णे विचारो । तुमं पसन्नचंदं संरक्खमाणी अच्छुसु’ ति । सा निच्छिंया गमणे ।

तओ पुत्तस्स रज्जं दाऊण धाइदेवीसहिओ दिसापोकिय-तावसत्ताए दिक्खिओ चिरसुत्ते आसमपए ठिओ । देवीए य पुव्वाहूओ गम्भो परिवड्ढइ, पसन्नचंदस्स य चारपुरिसेहिं निवेइओ । पुण्णसमए य पसूया कुमारं, वक्कलेसु ठविओ ति वक्कलचीरि । देवी सूइयारोगेण मया, वणमहिंसीदुद्धेण य कुमारो वद्धाविज्जइ । धाई वि थोवेण कालेण कालगया । कट्ठिणेण वहइ रिसी वक्कलचीरि । परिवड्ढिओ य आलिहिऊण दंसिओ चित्तगारेहिं सो पसन्नचंदस्सु । तेण सिणेहेण गणियादारियाओ रिसिरूविणीओ ‘खंडमयमोयय-विविहफलेहिं णं लोभेह’ ति पट्ठवियाओ । ताओ य णं फलेहिं

... २० ...

महुरेहिं, महुरेहि य वयणेहिं, सुकुमारपीणुन्नयथणपीलणेहि य लोभेति । सो कयसमवाओ गमणेण जाव उवगओ तावसभंडगं संठवेउं, ताव रुक्खाहिरूढेहिं चारपुरिसेहिं सण्णा दिण्णा 'रिसी आगओ' ति । ताओ दुयमवक्कंताओ । सो तासिं पडिवीहिमणु-गच्छमाणो अन्नओ गओ । सो अडवीए परिब्भमंतो रहगयं पुरिसं ददूण 'ताय, अभिवादयामि' ति भणंतो रहिएण पुच्छिओ 'कुमार, कथं गंतव्वं' । सो भणइ 'पोयणपुरं नाम आसमपयं' । तस्स वि पुरिसस्स तत्थेव गंतव्वं । तेण भणियं 'समगं वच्चाओ' । रहिणो भारियं 'तायं' ति आलवइ । तीए भणियं 'को इमो उवयारो' । रहिणा भणियं 'सुंदरि, इत्थिविरहिए नूणं एस आसमपए वड्ढिओ न-याणइ विसेसं, न से कुप्पियव्वं' । तुरगे य भणइ 'किं इमे मिगा वाहिज्जंति' । सारहिणा भणियं 'कुमार, एए एयम्मि चेव कज्जे उवउज्जंति, न इत्थ दोसो' । तेण वि से मोदगा दिण्णा । सो भणइ 'पोयणासमवासीहिं मे रिसिकुमारेहिं एयारिसाणि चेव फलाणि दत्तपुञ्जाणि' ति ।

वच्चंताण य से एक्केण चोरेण सह जुज्झं जायं । रहिणा गाढ-प्पहारो कओ, सिक्खागुणपरितोसिओ भणइ 'अत्थि विउलं ध्रणं, तं गिण्हसु सूर' ति । तेहिं तिहि वि जणेहिं रहो भरिओ ।

कमेण पत्तो पोयणपुरं नयरं, मोलं गाहाय विसज्जिओ 'उडयं मग्गसु' ति । सो भमंतो गणियाघरे 'ताय, अभिवादेमि, देहि इमेण मोल्लेण उडयं' ति । गणियाए भणिओ 'दिज्जइ, निवेसइ' ति । तीए य कासवओ सद्दाविओ । तओ अणिच्छतंस्स कयं नह-परिकम्मं । अवणीयवक्कलो य वत्थाभरणभूसिओ गणियादारियाए पार्णि गिण्हाविओ । 'मा इमं रिसिवेसं अवणेहि' ति जंपमाणो

... २१ ...

ताहिं भणइ 'जे उडयत्थी इहमागच्छंति तोसिं एरिसो उवयारो कीरइ' । तओ य गणियाओ उवगायमाणीओ वडूवरं चिट्ठंति ।

जो य कुमारोवलोभणनिमित्तं रिसिवेसेण जणो पेसिओ सो आगओ कहेइ 'कुमारो अडविमइगओ, अम्हेहिं रिसिस्स भएण न तिण्णो सदावेउं' । तओ राया विस्णणमाणसो भणइ 'अहो अकज्जं, न य पिउसमीये जाओ, न इहं, न नज्जइ किं पत्तो होहिइ' ति चिंतापरो अच्छइ । सुणइ य मुयंगसहं, तं च से सुइपहदूमणं जायं । भणइ य 'मए दुक्खिए को मत्ते सुहिओ गंधव्वेण रमइ' ति । गणियाए पहिएण जणेण कहियं । सा आगया, पायवडिया रायं पसन्नचंदं विण्णवेइ 'देव, निमित्तसंदेसो मे, जो तावसरूवो तरुणो गिहमागच्छेज्जा ता तस्स समागमेव दारियं देज्जासि, सो उत्तमपुरिसो, तं संसिया विउलसोक्खभागिणी होहिइ' ति । सो जहा भणिओ नेमित्तिणा अज्ज मे गिहमागओ । तं च संदेसं पमाणं करेंतीए दत्ता से मया दारिया, तन्निमित्तं उस्सवो, न य णायं 'कुमारो पणट्ठो' । एत्थ मे अवराहं मरिसेह' ति । रण्णा संदिट्ठा मणुस्सा जेहिं आसमे दिट्ठपुव्वो कुमारो, तेहिं य गएहिं पच्चभिजाणिओ, निवेदियं च पियं । रण्णा परमपीडमुव्वहंतेण वहुसहिओ सगिहमुवणीओ । सरिसकुलरूवजोव्वणगुणाण य रायकन्नगाणं पाणिं गिण्हाविओ, कयरज्जसंविभागो य जहासुहमभिरमइ ।

रहिओ चोरदत्तं दव्वं विक्किणंतो रायपुरिसेहिं 'चोरो' ति गहिओ । वक्कलचीरिणा मोइओ पसन्नचंदविदियं ति ।

सोमचंदो वि आसमे कुमारं अपस्समाणो सोगसागरावगाढो, पसन्नचंदपेसिएहिं नगरगयं वक्कलचीरिं निवेदिंतेहिं कह वि

... २२ ...

संठविओ, पुत्तमणुसरंतो अंधो जाओ। रिसीहिं साणुकंपेहिं
कयफलसंविभागो तत्थेव आसमे निवसइ।

गणसु य बारससु वासेसु कुमारो अद्धरत्ते पडिबुद्धो पियरं
चित्तेउमारद्धो। 'किह मन्ने ताओ मया निग्घिणेण धिरहिओ
अच्छइ' ति पियदंसणसमूसुगो पसन्नचंदसमीवं गंतूण पाय-
वडिओ विण्णवेइ 'देव, विसज्जेह मं, उकंठिओ हं तायस्स'।
तेण भणिओ 'समगं वच्चाओ'। गया य आसमपयं, निवेइयं च
रिसिणो 'पसन्नचंदो पणमइ' ति। चलणोवगओ य णेण पाणिणा
परामुट्ठो 'पुत्त, निरामओ सि' ति। वक्कलचीरिं पुण अवयासिय
चिरकालधरियं से बाहं मुयंतस्स उम्मिल्लाणि नयणाणि, पस्सइ य
दो वि जणे परमतुट्ठो, पुच्छइ य सञ्चकालकुसलं। वक्कलचीरी
य कुमारो अइगओ उडयं, 'पस्सामि ताव तायस्स भंडयं
अपेहिज्जमाणं केरिसं जायं' ति। तं च उत्तरीयंतेण पडिलेहिउमारद्धो
जई विव पायकेसरियाए। 'कथ मण्णे मया एरिसं करणं कयपुव्वं'
ति विविहमणुसरंतस्स तयावरणखएण जायं जाईसरणं। सुमरइ
तं देवमाणुसभवे य सामणं पुराकयं, संभरिऊण वेरग्गमग्गमोइण्णो
विसुज्झमाणपरिणामो य केवली जाओ निग्गओ य। पक्कहिओ य
धम्मं जिणप्पणीयं पिउणो पसन्नचंदस्स य रण्णो। ते दो वि
लद्धसम्मत्ता पणया सिरेहिं केवल्लिणो 'सुट्ठु ते दंसिओ मग्गो'
ति। वक्कलचीरी पत्तेयबुद्धो गओ पियरं गहेऊण महावीरवद्ध-
माणसामिणो पासं। पसन्नचंदो नियगपुरं।

जिणो य भयवं सगणो विहरमाणो पोयणपुरे मणोरमे उज्जाणे
समोसरिओ। पसन्नचंदो वक्कलचीरिवयणजणियवेरग्गो परम-

... २३ ...

मणहरतित्थयरभासियामयवडिहउच्छाहो बालं पुत्तं रज्जे
ठविरुण पव्वइओ ।

—वसुदेवहिंढी, भा० १ (भावनगर १९३०), पृ० १७-२०.

८. सागडियस्स उदंतं ।

अत्थि कोइ कम्हिइ गामेल्लओ गहवई परिवसइ । सो य अन्नया
कयाई सगडं धण्णभरियं कारुणं, सगडे य तित्तिरिं पंजरगयं
बंधित्ता पट्ठिओ नयरं । नयरगओ य गंधियपुत्तेहिं दीसइ । सो
य तेहिं पुच्छिओ ‘ किं एयं ते पंजरए ’ त्ति । तेण लवियं
‘ तित्तिरि ’ त्ति । तओ तेहिं लवियं ‘ किं इमा सगडतित्तिरी
विक्कायइ ’ । तेण लवियं ‘ आमं, विक्कायइ ’ । तेहिं भणिओ
‘ कित्तिएण लब्भइ ’ । सागडिएण भणियं ‘ काहावणेणं ’ ति ।
तओ तेहिं काहावणो दिण्णो, सगडं तित्तिरं च घेत्तुं पयत्ता ।
तओ तेण सागडिएणं भण्णइ ‘ कीस एयं सगडं नेह ’ त्ति । तेहिं
भणियं ‘ मोल्लेण लइययं ’ ति । तओ ताणं ववहारो जाओ, जिओ
सो सागडिओ, हिओ य से सगडो तित्तिरीए समं ।

सो सागडिओ हियसगडोवगरणो जोगखेमानिमित्तं आणि-
एल्लियं बइल्लं घेत्तूणं विकोसमाणो गंतुं पयत्तो, अन्नेण कुलपुत्तएणं
दीसइ, पुच्छिओ य ‘ कीस विकोसासि ’ । तेण लवियं ‘ सामि,
एवं च एवं च अइसंधिओ हं ’ । तओ तेण साणुकंपेण भणिओ
‘ वच्च ताणं चेव गेहं, एवं च एवं च भणाहि ’ त्ति । तओ सो

... २४ ...

तं वयणं सोऊण गओ , गंतूण य तेण भणिया । 'सामि , तुब्भेहिं मम भंडभरिओ सगडो हिओ , ता इमं पि बइलं गेणहह । मम पुण तप्पणादुपालियं देह , जं घेत्तूण वच्चामि ति । न य अहं जस्स व तस्स व हत्थेणं सत्तुयादुपालियं गेण्हामि , जा तुज्झ घरिणी पाणेहि वि पिययरी सव्वालंकारभूसिया तीए दायव्वा , तओ मे परा तुट्ठी भविस्सइ , जीवलोगब्भंतरं व अप्पाणं मान्नेस्सामि ' । तओ तेहिं सक्खी आहूया , भणियं च ' एवं होउ ' ति । तओ ताणं पुत्तमाया सत्तुयादुपालियं घेत्तूण निग्गया , तेण सा हत्थे गहिया , घेत्तूण य तं पट्ठिओ । तेहिं पि भणिओ ' किमेयं करोसि ' । तेण भणियं ' सत्तुदुपालियं नेमि ' । तओ ताणं सद्देण महाजणो संगहिओ , पुच्छिया ' किमेयं ' ति । तओ तेहिं जहावत्तं सध्वं परिकाहियं । समागयजणेण य मज्झत्थेणं होऊण ववहारनिच्छओ सुओ । पराजिया य ते गंधियपुत्ता । सो य किलेसेण तं महिलियं मोयाविओ , सगडो अत्थेण सुबहुएण सह परिदिण्णो ।

—वसुदेवहिंडी, भा० १ (भावनगर १९३०), पृ० ५७-५८.

... २५ ...

१. एलयं ।

जहाएसं समुद्दिस्स कोइ पोसेज्ज एलयं ।
 ओयणं जवसं देज्जा पोसेज्जा वि सयंगणे ॥ १ ॥
 तओ से पुट्ठे परिवूढे जायमेए महोदरे ।
 पीणिए विउले देहे आएसं परिकंखए ॥ २ ॥
 जाव न एइ आएसे ताव जीवइ सो दुही ।
 अह पत्तम्मि आएसे सीसं छेत्तूण भुज्जइ ॥ ३ ॥
 जहा से खलु उरब्भे आएसाए समीहिए ।
 एवं वाले अहम्मिट्ठे ईहई नरयाउयं ॥ ४ ॥
 हिंसे वाले मुसावाई अद्धानंसि विलोवए ।
 अन्नदत्तहरे तेणे माई कंणुहरे सढे ॥ ५ ॥
 इत्थीविसयगिद्धे य महारंभपरिग्गहे ।
 भुंजमाणे सुरं मंसं परिवूढे परंदमे ॥ ६ ॥
 अयककरभोई य तुंडिल्ले चियलोहिए ।
 आउयं नरए कंखे जहाएसं व एलए ॥ ७ ॥
 आसणं सयणं जाणं वित्तं कामे य भुंजिया ।
 दुस्साहडं धणं हिच्चा बहुं संचिगिया रयं ॥ ८ ॥
 तओ कम्मगुरू जंतू पच्चुप्पन्नपरायणे ।
 अय व्व आगयाएसे मरणंतम्मि सोयइ ॥ ९ ॥
 तओ आउपरिक्खीणे चुया देहा विहिंसगा ।
 आसुरीयं दिसं बाला गच्छंति अवसा तमं ॥ १० ॥

... २६ ...

जहा कागिणिए हेउं सहस्सं हारए नरो ।
 अपच्छं अंबगं भोच्चा राया रज्जं तु हारए ॥ ११ ॥
 एवं माणुस्सगा कामा देवकामाण अंतिए ।
 सहस्सगुणिया भुज्जो आउं कामा य दिव्विया ॥ १२ ॥
 अणेगवासानउया जा सा पणवओ ठिई ।
 जाणि जीयंति दुम्मेहा ऊणवाससयाउए ॥ १३ ॥
 जहा य तिण्णि वणिया मूलं घेत्तूण निग्गया ।
 एगोऽस्थ लहई लाभं एगो मूलेण आगओ ॥ १४ ॥
 एगो मूलं पि हारित्ता आगओ तत्थ वाणिओ ।
 ववहारे उवमा एसा एवं धम्मे वियाणह ॥ १५ ॥
 माणुसत्तं भवे मूलं लाभो देवगई भवे ।
 मूलच्छेएण जीवाणं नरगतिरिक्खत्तणं धुवं ॥ १६ ॥
 दुहओ गई बालस्स आवई वहमूलिया ।
 देवत्तं माणुसत्तं च जं जिए लोलयासढे ॥ १७ ॥
 तओ जिए सई होइ दुविहं दोग्गइं गए ।
 दुल्लहा तस्स उम्मग्गा अद्दाए सुइरादवि ॥ १८ ॥
 एवं जियं सपेहाए तुलिया बालं च पंडियं ।
 मूलियं ते पवेसंति माणुसिं जोणिमैति जे ॥ १९ ॥
 वेमायाहिं सिक्खाहिं जे नरा गिहिसुव्वया ।
 उवैति माणुसं जोणिं कम्मसच्चा हु पाणिणो ॥ २० ॥
 जेसिं तु विउला सिक्खा मूलियं ते अइच्छिया ।
 सीलवंता सवीसेसा अदीणा जंति देवयं ॥ २१ ॥

... २७ ...

एवमद्दीणवं भिक्षुं आगारिं च वियाणिया ।
 कहं णु जिच्चमेलिक्खं जिच्चमाणे न संविदे ॥ २२ ॥
 जहा कुसग्गे उदगं समुद्देण समं मिणे ।
 एवं माणुस्सगा कामा देवकामाण अंतिए ॥ २३ ॥
 कुसग्गमेत्ता इमे कामा संनिरुद्धम्मि आउए ।
 कस्स हेउं पुराकाउं जोगक्खेमं न संविदे ॥ २४ ॥
 इह कामाणियद्वस्स अत्तट्ठे अवरज्झइ ।
 सोच्चा नेयाउयं मग्गं जं भुज्जो परिभस्सइ ॥ २५ ॥
 इह कामनियद्वस्स अत्तट्ठे नावरज्झइ ।
 पूइदेहनिरोधेणं भवे देवे त्ति मे सुयं ॥ २६ ॥
 इद्दी जुई जसो वण्णो आउं सुहमणुत्तरं ।
 भुज्जो जत्थ मणुस्सेसु तत्थ से उववज्जइ ॥ २७ ॥
 बालस्स पस्स बालत्तं अहम्मं पडिवज्जिया ।
 चिच्चा धम्मं अहम्मिट्ठे नरए उववज्जइ ॥ २८ ॥
 धीरस्स पस्स धीरत्तं सच्चधम्माणुवत्तिणो ।
 चिच्चा अधम्मं धम्मिट्ठे देवेसु उववज्जइ ॥ २९ ॥
 तुलियाण बालभावं अबालं चेव पंडिए ।
 चइऊण बालभावं अबालं सेवई मुणि ॥ ३० ॥ त्ति बेमि ॥

—उत्तरज्झयण, ७.

... २८ ...

२. सीयाहरणं ।

सा तत्थ रुवइ भवणे चंदणहा विगलियंसुसलिलोहा ।
 विलिहियनहकक्खोरु विमुक्ककेसी य रयमइला ॥ १ ॥
 खरदूसणेण दिट्ठा मलिया नालिणि व्व गयवरिंदेण ।
 भणिया य साहसु तुमं केणेयं पाविया दुक्खं ॥ २ ॥
 भणइ तओ चंदणहा गया य पुत्तं गवेसणट्ठाए ।
 नवरं पेच्छामि वणे छिन्नसिरं तं महिं पडियं ॥ ३ ॥
 मारेऊण मह सुयं केण वि पावेण सूरहासं तं ।
 गहियं च सिद्धविज्जं खेयरपुज्जं महाखगं ॥ ४ ॥
 अहमवि तं पुत्तासिरं अंके ठविऊण सोगतवियंगी ।
 बहुला व जह विवच्छा रुयामि रणणे विगलियंसू ॥ ५ ॥
 ताव च्चिय तेण अहं दुट्ठेणं पुत्तवेरिणण पट्ट ।
 अवगूहिया रुयंती धणियं कज्जेण केणं पि ॥ ६ ॥
 अहयं अणिच्छमाणी दंतेसु नहेसु तेण पावेणं ।
 एयारिसं अवत्थं एगागी पाविया रणणे ॥ ७ ॥
 तत्तो वि रक्खिया हं परभवज्जणिण पुण्णजोएणं ।
 अविखंडियचारित्ता कह वि इहं आगया सामी ॥ ८ ॥
 विज्जाहराण राया भाया मे रावणो तिसण्डवई ।
 दूसण तुमं पि भत्ता तहवि इमं पाविया दुक्खं ॥ ९ ॥
 सुणिऊण तीए वयणं सोगाऊरियमणो तहिं गंतुं ।
 खरदूसणो विवन्नं पेच्छइ पुत्तं महीपडियं ॥ १० ॥

... २९ ...

पडियागओ खणेणं निययघरं रोसपूरियामरिसो ।
 चोदसहि सहस्सेहिं संनद्धो पवरजोहाणं ॥ ११ ॥
 एयंतरम्मि तो सो भणिओ चित्तप्पभेण मंतीणं ।
 लंकाहिवस्स दूयं पेसेहि इमेण अत्थेण ॥ १२ ॥
 अह रावणस्स दूयं सिग्घं खरदूसणो विसज्जेउं ।
 बाहपगलंतनेत्तो रुयइ य सुयसोगमावन्नो ॥ १३ ॥
 दूएणं परिकहिए जाव चिच्चय रावणो चिरावेइ ।
 चोदसहि सहस्सेहिं जोहाणं दूसणो चलिओ ॥ १४ ॥
 दूसणबलस्स गयणे सीया सुणिऊण तूरनिग्घोसं ।
 किं किं ति उल्लवंती सीया रामं समल्लीणा ॥ १५ ॥
 मा भाहि चंदवयणे एए हंसा नहेण वच्चंता ।
 मुंचंति मुहनिणायं अप्पेहि धणुं पणासेमि ॥ १६ ॥
 ताव य आसन्नत्थं विविहाउहसंकुलं महासेन्नं ।
 दिट्ठं समोत्थरंतं गयणयले मेहवंदं व ॥ १७ ॥
 चित्तेइ रामदेवो किं वा नंदीसरं सुरा एए ।
 गंतूण पडिनियत्ता निययट्ठाणाइ वच्चंति ॥ १८ ॥
 वंसत्थलम्मि छेत्तुं अहवा जो सो विवाइओ रणणे ।
 वेरपडिमुंचणत्थे तस्स इमे आगया बंधू ॥ १९ ॥
 नूणं दुस्सीलाए तीए गंतूण दुट्ठमहिलाए ।
 सिट्ठं च जहावत्तं तेण इमे आगया इहइं ॥ २० ॥
 परिञ्चितिऊण एवं रामो चावे सकंकडे दिट्ठी ।
 देंतो य लक्खणेणं भणिओ वयणं निसामेहि ॥ २१ ॥

... ३० ...

संतेण मए राहव न य जुत्तं तुज्झ जुज्झिउं एत्तो ।
 रक्ख इमं जणयसुयं अरीण समुहो अहं जामि ॥ २२ ॥
 जंवेल सीहनायं वेरियपरिवेदिओ धिमुंचे हं ।
 तंवेल तुमं राहव एज्जसु सिग्घं णिरुत्तेणं ॥ २३ ॥
 एव भणिऊण तो सो संनद्धो गहियपहरणावरणो ।
 अह जुज्झिउं पवत्तो समयं चिय रक्खसभडेहिं ॥ २४ ॥
 लच्छीहरस्स उचारिं निसायरा विविहसत्थसंघायं ।
 मुंचंति पव्वयस्स व धारानिवहं पओवाहा ॥ २५ ॥
 रयणियरकरविमुक्कं आउहनिवहं रणे निवारेउं ।
 जमदंडसरिसवेगे मुंचइ लच्छीहरो बाणे ॥ २६ ॥
 वरमउडमंडियाइं जलंतमणिरयणकुंडलवराइं ।
 लक्खणसरच्छिन्नाइं पडंति कमलाइं व सिराइं ॥ २७ ॥
 निवडंति गयतुरंगा जोहा य रहा य विलुलियधओहा ।
 संबुणियंगमंगा घोररवं चेव कुणभाणा ॥ २८ ॥
 एयंतरम्मि पत्तो पुप्फविमाणट्ठिओ य दहवयणो ।
 हंतुं समुज्जयमणो संबुक्करिउं घणकसाओ ॥ २९ ॥
 अह्होमुहं नियंतो पेच्छइ मोहस्स कारिणी सीया ।
 सव्वंगसुंदरंगी सुरवइमाहिलं व रूवेणं ॥ ३० ॥
 मयणाणलतवियंगो एकमणो दहमुहो विचिंतेइ ।
 किं मज्झ कीरइ इहं रज्जेण इमाएँ रहियस्स ॥ ३१ ॥
 परिचिंतिऊण एवं ताहे अवलोयणाएँ विज्जाण ।
 जाणइ ताण दहमुहो नामं चरियं च गोत्तं च ॥ ३२ ॥

... ३१ ...

बहुएसु समं समरे जुज्झइ जो एस लक्खणो हवइ ।
रामो सीयाएँ समं एसो वि हु चिट्ठई रणणे ॥ ३३ ॥

तं मोत्तूण रणमुहे सीहरवं लक्खणस्स सरसरिसं ।
सिग्घं हरामि सीया रामस्स वि वंचणं काउं ॥ ३४ ॥

मारिहिइ दो वि एए अवस्स खरदूसणो बलसमग्गो ।
परिचिंतिऊण एवं सीहरवं कुणइ दहवयणो ॥ ३५ ॥

सुणिऊण सीहनायं लक्खणफुडवियडभासियं रामो ।
जाओ समाउलमणो अप्फालइ धणुवरं ताहे ॥ ३६ ॥

अच्छसु ताव खणेक्कं सुंदरि एत्थं जडाउकयरक्खा ।
लच्छीहरस्स पासं जाव य गंतुं नियत्तेमि ॥ ३७ ॥

भणिऊण एव पउमो वारिज्जंतो वि पावसउणेषु ।
वेगेण रणमुहं सो पविसइ भडकमुक्कबुक्कारं ॥ ३८ ॥

एत्थंतरम्मि सहसा अवयरिऊणं नहाओ दहवयणो ।
हक्खुवइ जणयतणया भुयासु नलिणि व्व मत्तगओ ॥ ३९ ॥

दट्ठूण हरिज्जंती सामियघरिणी जडाउणो रुट्ठो ।
नहणंगलेसु पहरइ दसाणणं विउलवच्छयले ॥ ४० ॥

घाएण तेण रुट्ठो दहवयणो पक्खिणं अमरिसेणं ।
करपहरच्चुणियंगं पाडेइ लहुं धरणिवट्ठे ॥ ४१ ॥

जाव य मुच्छाविहलो पक्खी न उवेइ तत्थ पाडिबोहं ।
ताव य पुप्फविमाणे सीया आणेइ दहवयणो ॥ ४२ ॥

... ३२ ...

सा तत्थ विमाणत्था हीरंतं जाणिऊण अप्पाणं ।
घणसोगवसीभूया कुणइ पलावं जणयधूया ॥ ४३ ॥

—विमलसूरिकए पउमचरिए चउत्तालीसं पवं ।

—पउमचरिय ४४.

३. चत्तारि पुत्ता ।

इह आसि कत्थ वि पुरे निवमंतीसेट्टिसत्थवाहाण ।
पुत्ता पवित्तचित्ता चत्तारि कलाकलावविऊ ॥ १ ॥
अन्नोन्नदढप्पणया पत्ता तरुणत्तणं जणमणुणं ।
खणमेत्तं पि न विरहं सहंति तत्तिं चिय वहंति ॥ २ ॥
पभणंति अन्नया ते परोप्परं एक्कमाणसा होउं ।
किं सो वि नरो गणणं लहेइ जणमज्झयारम्मि ॥ ३ ॥
जेण न अप्पा देसंतरम्मि गंतूण तोलिओ होइ ।
को मे कज्जारूढस्स अत्थि सामत्थसंजोगो ॥ ४ ॥
नियसामत्थपरिक्खाहेउं चलिया पमायसमयम्मि ।
नियतणुमेत्तसहाया एगं देसंतरं सव्वे ॥ ५ ॥
पत्ता दिणद्धसमए एगम्मि पुरे अणायकुलसीला ।
ओइण्णा कत्थइ देवभवणट्ठाणे अइपहाणे ॥ ६ ॥

कह अज्ज भोयणं होहि त्ति भणिराण सत्थवाहसुओ ।
अज्ज मए भो भोयणमुप्पाइय देयमिइ भणइ ॥ ७ ॥

... ३३ ...

ठाविचु तिणिण वि तहिं ठाणे नगरंतरं अहेगागी ।
 पत्तो पुराणवणियस्स आवणे समुवइट्ठो य ॥ ८ ॥
 तम्मि दिणे किल कस्सइ देवस्स महूसवो अह पयट्ठो ।
 लग्गो धूवविलेवणवासाईणं विणिमओ य ॥ ९ ॥
 जाहे सो पुडियाणं बंधं काउं न पारए वणिओ ।
 ताहे सत्थाहसुओ साहेज्जं काउमाढत्तो ॥ १० ॥
 पत्ते भोयणकाले भणिओ वणिएण पाहुणो होहि ।
 पडिभणियं तेण कहं एगागी होमि जं मज्झ ॥ ११ ॥
 अन्ने तिणिण वयंसा संति बहिं तो भणाइ वाणियओ ।
 आकारेज्जंतु लहुं ते वि य ते निव्विसेसा मे ॥ १२ ॥
 दिणं तेसिं भोयणमइगउरवसारमायरं काउं ।
 लग्गं च पंचरूवगमेसिं किल भोयणवयम्मि ॥ १३ ॥
 बीयदिणे सेट्ठिसुओ भोयणदाणे पइणमह काउं ।
 निज्जाओ सोहगियज्जणेसु सिररयणसारिच्छो ॥ १४ ॥
 पत्तो गणियावाडगमज्झट्टियपवरदेवकुलमेगं ।
 उवविट्ठो तत्थ तया पेच्छणगखणो महं आसि ॥ १५ ॥
 एगाए गणियाए धूया नवजोव्वणुब्भडा पुरिसं ।
 कं पि न इच्छइ रमिउं नियसुभगतणमउम्मत्ता ॥ १६ ॥
 सा तं दट्ठुं अक्खित्तमाणसा पेच्छिउं समाढत्ता ।
 सकडक्खवेवमइनिद्धमुद्धदिट्ठी पुणो पुण वि ॥ १७ ॥
 मुणिओ एस वइयरो गणियाए तो सतोसचित्ता सा ।
 आमंतिय नियगेहं नेइ पणामइ य सा धूयं ॥ १८ ॥

... ३४ ...

विहिओ चउण्ह वि तओ भोयणतंबोलवत्थमाईओ ।
 रूवगसयमोलो ऽ किवणभावकलियाइ उवयारो ॥ १९ ॥
 तइयदिणेऽमच्चसुओ बुद्धिपहाणो गओ निववरम्मि ।
 जत्थ विवाया वट्ठंति बहुविहा भूरिकाला य ॥ २० ॥
 तत्थ य दो महिलाओ एगं पुत्तं उवाट्टिया घेत्तुं ।
 भणिओ ताहिं अमच्चो भो सामिय सुणसु विण्णत्ति ॥ २१ ॥
 एत्थागयाणमम्हं दूरा देसंतराउ पइमरणं ।
 संजायं दविणमिमं पुत्तो य इमो समत्थि त्ति ॥ २२ ॥
 ता जीइ एस पुत्तो दविणं पि हु तीइ निच्छयं होइ ।
 लग्गो य बहू कालो अम्हे तुम्हं सरंतीणं ॥ २३ ॥
 ता जह अज्ज विवाओ एसो परिछिज्जई तहा कुणसु ।
 पुत्तं धणं च दाऊण भासियं तो अमच्चेण ॥ २४ ॥
 अण्वो एस अउव्वो कहं छिज्जिस्सइ विवाओ त्ति ।
 इय भणिरम्मि अमच्चे भणियमहामच्चपुत्तेण ॥ २५ ॥
 जइ तुम्हाणमणुण्णा विवायमेयं अहं खु छिंदामि ।
 अणुमन्निएण तेणं भणिया महिलाउ ता दो वि ॥ २६ ॥
 एत्थमुवट्ठवह धणं पुत्तं च तओ कए ताहिं ।
 उवणीयं करवत्तं धणस्स भागा य दो वि कया ॥ २७ ॥
 पुत्तस्स नाभिदेसे करवत्तं जा दुभागकरणाय ।
 आरोविथं न अन्नह छिज्जइ एसो विवाओ त्ति ॥ २८ ॥
 ता सुयजणणी निक्कित्तिमेण नेहेण लंघिया भणइ ।
 दिज्जउ पुत्तो वित्तं इमाए मा होउ सुयमरणं ॥ २९ ॥

... ३५ ...

नायममच्चसुएणं जह एस सुओ इमाइ न इमीए ।
निग्घाडिया तओ सा पुत्तो य धणं च इयराए ॥ ३० ॥

एत्तो नीओ नियमंदिरम्मि तो तीइ सो अमच्चसुओ ।
दीणाराण सहस्सं कयण्णुयत्तेण से दिण्णं ॥ ३१ ॥

पत्ते चउत्थदिवसे रायसुओ निग्गओ नयरमज्झे ।
भाणियं च संति जइ मज्झ रज्जसंपत्तिपुण्णाई ॥ ३२ ॥

तो उग्घडंतु बाढं अह तप्पुण्णोदएण तत्थ खणे ।
तप्पुरराया अनिमित्तमेव जाओ मरणसरणो ॥ ३३ ॥

अप्पुत्तो य पउत्ता गवेसणा रज्जजोग्गपुरिसस्स ।
नेमित्तिओवइट्ठो ठविओ सो तस्स रज्जम्मि ॥ ३४ ॥

चत्तारि वि तो मिलिया पमणंति परोप्परं पढिट्ठमणा ।
सामत्थयेत्थ कित्थियमम्हाणं तो भणंतेवं ॥ ३५ ॥

दक्खत्तणयं पुरिसस्स पंचगं सइयमाहु सुंदेरं ।
बुद्धी सहस्समुल्ला सयसाहस्साई पुण्णाई ॥ ३६ ॥

सत्थाहसुओ दक्खत्तणेण सेट्ठीसुओ य रूवेण ।
सुट्ठीइ अमच्चसुओ जीवइ पुण्णेहि रायसुओ ॥ ३७ ॥

—उपदेशपद, मुनिचन्द्रवृत्ति (बडोदा १९२३),
पृ. ६५-६६.

... ३६ ...

४. सिलामेह-विवाहो ।

अत्थि तिसमुद्दपुहर्हविकखायजसो अखंडियपयावो ।
 नामेण सिलामेहो सिंहलदीवाहिवनरिंदो ॥ १ ॥
 सो एकम्मि सुदियहे पारद्विविनिग्गओ महारण्णे ।
 रमिऊण चिरं रण्णाउ पडिनियत्तो पुराहुत्तं ॥ २ ॥
 तो तत्थ एक पाइकतुरयगयसाहणेण संचलिओ ।
 सहस त्ति वियडदाढो पुरओ कोलो समुच्छलिओ ॥ ३ ॥
 तो एकहयसहाओ तस्स वराहस्स मगासंलग्गो ।
 नरनाहो ताव गओ जा तरुविडवाउलं रण्णं ॥ ४ ॥
 ता तत्थ कुररकारंडचक्कलहंसकंकसंकिण्णं ।
 भमरभरोणयपंकयरयरंजियपोच्चपेरंतं ॥ ५ ॥
 एवविहं सो भयवइ कमलसरं राइणो नियंतस्स ।
 सहस त्ति संपइट्ठो अत्थाहजलं महाकोलो ॥ ६ ॥
 ता गंभीरसरोवरपवेसविसमं गए वराहम्मि ।
 सच्छरिओ स विलक्खो मुहुत्तमेत्तं ठिओ राया ॥ ७ ॥
 तो परिसुद्धियतुरंगो सो सहसा विम्हयावहियहियओ ।
 आसन्नमसोयवणं सिसिरच्छायं समल्लीणो ॥ ८ ॥
 ता तत्थ उभयकरगहियकुसुममाला मणोहरावयवा ।
 एकसरियाइ पडुणो पुरओ परिसंठिया बाला ॥ ९ ॥
 राएण तओ भाणिया कासि तुमं एरिसे महारण्णे ।
 सच्छंदा वरमालं अप्पसि मह केण कज्जेण ॥ १० ॥

... ३७ ...

भणियं च तीएँ नरवइ किं इमिणा पुच्छिएण तुह ताच ।
 परिणेषु मं निसंको जाणिहिसि गएहिँ दियहेहिँ ॥११॥
 तं तह सोऊण नराहिवेण सा बालिया पुणो भणिया ।
 सुंदरि नराहिवानं एसो मग्गो च्चिय न होइ ॥१२॥
 अपरिग्गहा कुमारी अमुणियगोत्तक्कमा अइट्टसुया ।
 कह परिणीयासि बाले कहसु तुमं चेय मह एयं ॥१३॥
 भणियं च तीएँ नरवइ एसो च्चिय सुपुरिसाण सद्धम्मो ।
 ता साहेमि निसामेसु कुलहरं जं म्ह एत्ताहे ॥१४॥
 अत्थि कणयायलुच्छंगसंगया तियसलोयविक्षवाया ।
 सुलसा नामेण पुरी अच्चंतमणोहरा रम्मा ॥१५॥
 तत्थ विज्जाहरिंदो हंसो नामेण तियसविक्षवाओ ।
 तस्सम्हे हि नराहिव दो च्चिय धूयाओ जायाओ ॥१६॥
 एक्काएँ वसंतासिरी मज्झ महल्लाएँ नाम नरनाह ।
 वाहित्ता सरयसिरी अहं पि नियगुरुयणेण तहिँ ॥१७॥
 एवं णे दो वि पहायसमयसंगीययप्पसंगेण ।
 देवीहराण पुरओ केलासगिरि पवन्नाओ ॥१८॥
 तत्थम्हेहि नराहिव हरिसवसुप्फुल्लोयणो दिट्ठो ।
 गोरीहराण पुरओ पणच्चमाणो गणाहिवई ॥१९॥
 अह सो मए गणेसो चिरपरिचयविम्हयाएँ सामि तहिँ ।
 उवहसिओ तेणाहं पक्खित्ता मच्चलोयम्मि ॥२०॥
 एसो मह तेणं चिय सूयरवेसो दयालुणा दिण्णो ।
 नियदूओ जेण तुमं अणुग्गहत्थं म्ह उवणीओ ॥२१॥

... ३८ ...

ता तेणं चिय दिण्णो तं सि वरो भयवया गणेसेण ।
परिणेषु मं नराहिव उहयाण वि उहयलोयसुहं ॥२२॥

एवं सोऊण नराहिवेण परिओसवियसियमुहेण ।
तक्कालोइयविहिणा परिणीया तेण सा तत्थ ॥२३॥

—लीलावई (बंबई १९४९),
गा. ७८८-८१०.

५. पाइय-भासा ।

अमियं पाइयकव्वं पढिउं सोउं च जे न याणंति ।
कामस्स तत्ततंति कुणंति ते कह न लज्जंति ॥

—गाहाकोसो १-२.

नव्वमत्थदंसणं संनिवेससिसिराओ~ बंधरिद्धीओ ।
अविरलमिणमो आभुवणबंधमिह नवर पययम्मि ॥

सयलाओ~ इमं वाया विसंति एत्तो य नेंति वायाओ ।
एंति समुहं चिय नेंति सायराओ चिय जलाइं ॥

हरिसविसेसो वियसावओ य मउलावओ य अच्छीणं ।
इह बहिहुत्तो अंतोमुहो य हिययस्स विण्फुरइ ॥

... ३९ ...

उम्भिल्लइ लायणं पययच्छायाएँ सक्कयवयाणं ।
सक्कयसक्कारुक्करिसणेण पययस्स वि पहावो ॥

—गउडवहो ९२-९४, ६५.

फरुसो सक्कयबंधो पाइयबंधो वि होइ सुउमारो ।
पुरिसमहिलानं जेतियमिहंतरं तेत्तियमिमाणं ॥

—कप्पूरमंजरी १-७.

गूढत्थदेसिरहियं सुललियवण्णेहिं गंथियं रम्मं ।
पाइयकव्वं लोए कस्स न हिययं सुहावेइ ॥

—नाणपंचमीकहा १-४.

पाइयकव्वुल्लावे पडिवयणं सक्कएण जो देइ ।
सो कुसुमसत्थरं पत्थरेणं अबुहो विणासेइ ॥

—अण्णायकविणो.

देसियसइपलोहं महुक्खरुण्डसंठियं ललियं ।
फुडवियडपायडत्थं पाइयकव्वं पढेयव्वं ॥

पाइयकव्वम्मि रसो जो जायइ तह व छेयमणिएहिं ।
उययस्स व वासियसीयलस्स तिंत्ति न वच्चावो ॥

ललिए महुक्खरुण जुवईमणवल्लहे ससिंगारे ।
संते पाइयकव्वे को सक्कइ सक्कयं पडिउं ॥

... ४७ ...

पाइयकव्वस्स नमो पाइयकव्वं च निम्मियं जेण ।
ताणं चिय पणमामो पढिऊण य जे वियाणंति ॥

— वज्जालगां. २८, २१; २९, ३१

६. सुभासियाइं ।

सीलं वरं कुलाओ दालिहं भव्वयं च रोगाओ ।
विज्जा रज्जाउ वरं खमा वरं सुद्धु वि तवाओ ॥ ८५ ॥

सीलं वरं कुलाओ कुलेण किं होइ विगयसीलेण ।
कमलाइ कइमे संभवंति न हु हौंति मलिणाइं ॥ ८६ ॥

छणवंचणेण वरिसो नासइ दिवसो कुभोयणे भुत्ते ।
कुलत्तेण य जम्मो नासइ धम्मो अधम्मेण ॥ ८९ ॥

साहसमवलंबंतो पावइ हियइच्छियं न संदेहो ।
जेणुत्तमंगमेत्तेण राहुणा कवलिओ चंदो ॥ १०७ ॥

फलसंपत्तीएँ समोणयाइ तुंगाइ फलविपत्तीए ।
हिययाइ सुपुरिसाणं महातरुणं व सिहराईं ॥ ११४ ॥

तिणतूलं पि हु लहुयं दीणं दइवेण निम्मियं भुवणे ।
वाएण किं न नीयं अप्पाणं पत्थणभएण ॥ १३५ ॥

किसणिज्जंति लयंता उदहिजलं जलहरा पयत्तेण ।
धवलीहौंति हु दैता दैतलयंततरं पेच्छ ॥ १३७ ॥

... ४१ ...

दारिद्र्य तुज्झ नमो जस्स पसाएण एरिसी रिद्धी ।
पेच्छामि सयललोए ते मह लोया न पेच्छन्ति ॥ १३९ ॥

जे जे गुणिणो जे जे वि माणिणो जे वियड्ढसंमाण ।
दालिह रें वियक्खण ताण तुमं साणुराओ सि ॥ १४० ॥

संकुयइ संकुयंते वियसइ वियसंतयम्मि सूरम्मि ।
सिसिरे रोरकुडुबं पंकयलीलं समुव्वहइ ॥ १४१ ॥

फणसेण समं महिमंडलम्मि का तरुवराण समसीसी ।
करिकुंभसच्छहं मग्गणाण जो देइ फलनिवहं ॥ १४२ ॥

वरिसिहिसि तुमं जलहर भरिहिसि भुवणंतराइ नीसेसं ।
तण्हासुसियसरीरे मुयम्मि वप्पीहयकुडुबे ॥ १४३ ॥

सव्वो छुहिओ सोहइ मढदेउलमंदिरं च चच्चरयं ।
नरणाह मह कुडुबं लुहलुहियं दुब्बलं होइ ॥ १४४ ॥

एकं दंतम्मि पयं वीयं कुंभम्मि तइयमलहंतो ।
बलिबंधविलसियं महमहस्स आलंबए सुहडो ॥ १४५ ॥

सब्भावे पहुहियए जीए सग्गे जसे जए सयले ।
ठविए रणम्मि सीसे कयकज्जो नच्चिओ सुहडो ॥ १४६ ॥

मा झिज्जसु अणुदियहं करिणिविओएण मूढकरिणाह ।
सोक्खं न होइ कस्स वि निरंतरं एत्थ संसारे ॥ १४७ ॥

तह नीससियं जूहाहिवेण चिरविलसियं भरंतेण ।
करगहियं तिणक्खलं हरियं जह झत्ति पज्जलियं ॥ १४८ ॥

किं करइ कुरंगी बहुसुएहि ववसायमाणरहिएहिं ।
एकेण वि गयघडदारणेण सिंही सुहं सुवइ ॥ १४९ ॥

... ४२ ...

एक्रेण वि सरउ सरेण वाह किं वीयएण गहिण ।
 एकं पि वसइ जीयं हयास दोहिं पि य सरीरे ॥२१७॥
 कलियामिसेण उब्भेवि अंगुलिं मालईएँ महमहियं ।
 धरहु जु धरणसमत्थो मह एंतो महुयरजुवाणो ॥२२४॥
 कथ वि दलं न गंधं कथ वि गंधो न पउरमयरंदो ।
 एककुसुमम्मि महुयर बे तिण्णि गुणा न लब्भंति ॥२३७॥
 वसिरुण सगलोए गंधं गहिरुण पारिजायस्स ।
 रे भसल किं न लज्जसि चुंबंतो इयरकुसुमाई ॥२५३॥
 हंसो मसाणमज्झे काओ जइ वसइ पंकयवणम्मि ।
 तह वि हु हंसो हंसो काओ काओ चिय वराओ ॥२५८॥
 माणससररहियाणं जह न सुहं होइ रायहंसाणं ।
 तह तस्स वि तेहि विणा तीरुच्छंगा न सोहंति ॥२६३॥
 सव्वायरेण रक्खह तं पुरिसं जत्थ जयसिरी वसइ ।
 अत्थमिँ चंदबिंबे ताराहि न कीरण जोणहा ॥२६५॥
 चंदस्स खओ न हु तारयाण रिद्धी वि तस्स न हु ताणं ।
 गरुयाण चडणपडणं इयरा उण निच्चपडिया य ॥२६७॥
 नयरं न होइ अट्ठालएहि पायारतुंगसिहरोहिं ।
 गामो वि होइ नयरं जत्थ छइल्लो जणो वसइ ॥२७०॥
 अन्नं धरंति हियए अन्नं वायाएँ कीरण अन्नं ।
 छेयाण पत्थिवाण य खलाण मग्गो चिय अउव्वो ॥२७४॥
 करिणो हरिनहरवियारियस्स दीसंति मोत्तिया कुंभे ।
 किविणाण नवरि मरणे पयड च्चिय होंति भंडारा ॥२८१॥

... ४३ ...

सुसइ व पंकं न वहंति निज्झरा बरहिणो न नच्चंति ।
 तणुयायंति नईओ अत्थमिण पाउसनरिंदे ॥ ६५३ ॥
 वरिससयं नरयाऊ तस्स वि अद्धेण होंति राईओ ।
 अद्धस्स य अद्धयरं हरइ जरा वालभावेण ॥ ६६६ ॥
 जं चिय विहिणा लिहियं तं चिय परिणमइ सयललोयस्स ।
 इय जाणिऊण धीरा विहुरे वि न कायरा होंति ॥ ६७४ ॥
 वरतरुणिनयणपरिसंठियस्स जह कज्जलस्स माहण्यं ।
 दीवसिहरे वि न तहा ठाणेसु गुणा विसट्ठंति ॥ ६८० ॥
 जइ नत्थि गुणा ता किं कुलेण गुणिणो कुलेण न हु कज्जं ।
 कुलमकलंकं गुणवज्जिजाण गरुयं चिय कलंकं ॥ ६८५ ॥
 गुणहीणा जे पुरिसा कुलेण गव्वं वहंति ते मूढा ।
 वंसुप्पन्नो वि धणू गुणराहिण नत्थि टंकारो ॥ ६८६ ॥
 पासपरिसंठियस्स वि गुणहीणे किं करेइ गुणवंतो ।
 जायंधयस्स दीवो हत्थकओ निष्फलो च्चेव ॥ ६९१ ॥
 देसे गामे नयरे रायपहे तियचउक्कमंगो वा ।
 जस्स न पसरइ किन्ती धिरत्थु किं तेण जाएण ॥ ७०० ॥
 एक्कम्मि कुले एक्कम्मि मंदिरे एक्ककुक्खित्संभूया ।
 एक्को नरसयसामी अन्नो एक्कस्स असमत्थो ॥ ७०४ ॥
 पयडियकोसगुणट्ठे तह य कुलीणे सुपत्तपरिवारे ।
 एवंविहे वसंती कमले कमले कयत्था सि ॥ ७०८ ॥
 विविहविहंगमनिवहेण मंडियं पेच्छिऊण कमलवणं ।
 मुक्कं माणम्मरिएहि माणसं रायहंसेहि ॥ ७२१ ॥

... ४४ ...

बहुतरुवराण मज्झे चंदणविडवो भुयंगदोसेण ।

छिज्जइ निरावराहो साहु व्व असाहुसंगेण ॥ ७३२ ॥

किं ताल तुज्झ तुंगत्तणेण गयणद्धरुद्धमगेण ।

छुहजलणताविण्हि वि उवहेप्पसि जं न पहिण्हि ॥ ७३६ ॥

जलणडहणेण न तहा पत्थरघसणेण खंडणे तह य ।

गुंजाहलसमतुलणे जं दुक्खं होइ कणयस्स ॥ ७६८ ॥

जोइक्खो गिलइ तमं तं चिय उगिलइ कज्जलमिसेण ।

अहवा सुद्धसहावा हियए कलुसं न धारेंति ॥ ७७६ ॥

—वज्जालगं.

